

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КОНВЕРГЕНЦІЇ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ ВІДПОВІДНО ДО МСФЗ

В умовах посилення глобалізаційних процесів показником підвищення рівня національної економіки є розвиток зовнішньоекономічної діяльності, наслідком чого є зростання обсягів операцій, які здійснюються в іноземній валюті. Нестабільність ситуації на зовнішніх та валютному ринках, спричинена коливаннями валютних курсів, вимагає постійного удосконалення системи управління та контролю за здійсненням операцій підприємств малого та середнього бізнесу в іноземній валюті. Особливого значення за таких умов набувають питання конвергенції обліку операцій в іноземній валюті згідно міжнародним стандартам фінансової звітності, які застосовують вітчизняні малі та середні підприємства.

У переліку МСФЗ для малих та середніх підприємств з 1 січня 2012 року передбачено міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП). Малі та середні підприємства можуть здійснювати зовнішню діяльність двома шляхами: мати операції в іноземній валюті або закордонні господарські одиниці. Крім того, підприємство може подавати свої фінансові звіти в іноземній валюті. У розділі 30 "Перерахування сум в іноземній валюті" МСФЗ для МСП визначено порядок як включати операції в іноземній валюті і закордонні господарські одиниці до фінансових звітів підприємства, та як переводити фінансові звіти у валюту подання. Даний порядок відповідає положенням МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів». Оскільки в Україні не запроваджено П(С)БО для малих та середніх підприємств аналогічний МСФЗ для МСП, малі та середні підприємства повинні дотримуватись положень П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів».

Проблемні питання обліку операцій в іноземній валюті з урахуванням впливу змін валютних курсів, тривалий час досліджуються зарубіжними і вітчизняними науковцями та практиками. Цьому питанню присвячені роботи таких зарубіжних вчених як Р. Алібера, С. Стікнея, Ф. Чоя, Дж. Флавера, Л. Лоренса, Г. Мюллера, К. Ноубса, Р. Паркера. Серед вітчизняних вчених варто відмітити С. Голова, С. Левицьку, Н. Литвина та ін. Разом з тим актуальними залишаються питання практики узгодження методичного інструментарію перерахування сум в іноземній валюті операцій в іноземній валюті та інвестицій у закордонні господарські одиниці за національними та міжнародними стандартами обліку.

Метою дослідження є виявлення розбіжностей у обліку операцій в іноземній валюті та інвестицій у закордонні господарські одиниці відповідно до національних та міжнародних стандартів обліку й звітності для подальшого їх врахування малими та середніми підприємствами.

Аналіз чинного національного законодавства з питань регулювання здійснення та обліку зовнішньоекономічної діяльності показує певні розбіжності у тлумаченні понять та термінів. Так, поняття "валюта" широко використовується в економічній літературі. Але, незважаючи на широке застосування, сутність цього економічного терміну не знайшла однозначного трактування. Деякі економісти (Адамик Б.П.) визначають валюту як грошову одиницю будь-якої країни [1]. В інших наукових

роботах, поняття "валюта" означає грошову одиницю, яка використовується у функціях світових грошей, тобто як міжнародна розрахункова одиниця, засіб обігу та платежу [2]. Колодізев О.М. визначає валюту як будь-які грошові кошти, формування і використання яких прямо чи опосередковано пов'язане із зовнішньоекономічними відносинами. [3]. Щодо МСФЗ, то пояснення терміну знаходимо у МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», де валюта ототожнюється з грошовими коштами та є фінансовим активом, оскільки вона являє собою засіб обміну, а отже, є основою, на якій оцінюють та визнають всі операції у фінансовій звітності. У такому контексті розуміння валюти звужується до грошових коштів, які виступають засобом обміну та мірою вартості [4].

Чинне законодавство України не дає чіткого тлумачення терміну «валютні операції», розкриваючи його сутність через перелік валютних трансакцій, визначених у Декреті Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю». Зокрема, до валютних операцій відносять: операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у валюті України; операції, пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності; операції, пов'язані з ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України та вивезенням, переказуванням і пересиланням за її межі валютних цінностей [5].

Щодо дефініції «операції в іноземній валюті», то в економічній літературі чимало науковців ототожнюють їх з валютними операціями. Такий підхід занадто спрощений та суперечить нормам декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю». Згідно з МСФЗ, операція в іноземній валюті – це операція, яка визначається (чи потребує розрахунків) в іноземній валюті, включаючи операції, що виникають, коли суб'єкт господарювання: а) купує або продає товари чи послуги, ціна на які визначена в іноземній валюті; б) позичає або надає у борг кошти, якщо суми, які підлягають сплаті або отриманню, визначені в іноземній валюті; в) іншим чином купує або ліквідує активи або бере на себе зобов'язання, визначені в іноземній валюті [6]. Відповідно до П(С)БО, операції в іноземній валюті – це операції, що здійснюються в іншій валюті, порівняно з тією, в якій ведуть бухгалтерський облік та складають фінансову звітність [7]. До таких операцій включають: операції з купівлі-продажу товарів (робіт, послуг), ціни на які визначені в іноземній валюті; кредитно-депозитні операції в іноземній валюті; операції з купівлі чи ліквідації активів, що визначені в іноземній валюті; операції із нарахування та погашення зобов'язань, що визначені в іноземній валюті.

Для відображення в обліку операцій, пов'язаних з валютою, передбачений МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів». У вітчизняному законодавстві облік операцій в іноземній валюті регламентується нормами П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів». Незважаючи на те, що зазначений стандарт був розроблений на основі міжнародного, між П(С)БО 21 та МСБО 21 залишаються розбіжності у підходах щодо відображення в обліку та звітності суб'єктів господарювання операцій пов'язаних з валютою (таблиця 1).

П(С)БО 21 визначає валюту звітності як грошову одиницю України. МСБО 21 оперує поняттями «валюта подання», під якою розуміється валюта, у якій подається фінансова звітність, та «функціональна валюта», яка визначена як валюта основного економічного середовища, у якому суб'єкт господарювання здійснює свою діяльність.

Згідно з МСБО 21 суб'єкт господарювання може подавати свою фінансову звітність у будь-якій валюті (валютах). Якщо валюта подання відрізняється від функціональної валюти суб'єкта господарювання, він переводить статті звіту про сукупний дохід та звіту про фінансовий стан у валюту подання [8]. Терміни «функціональна валюта», «валюта подання» в національних положеннях відсутні, що ускладнює використання міжнародних підходів.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика визначень та положень П(С)БО 21 та МСБО 21

Визначення та положення	П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів»	МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»
Функціональна валюта	Поняття не визначено тому всі вимоги МСБО 21, що належать до цієї категорії, у системі ПСБО відсутні	Визначається як валюта основного економічного середовища, у якому працює підприємство
Використання приблизного (середнього) курсу при початковому визнанні стаття на дату операції	Не допускається	Допускається, якщо не зафіксовано суттєвих коливань курсу
Класифікація курсових різниць	Класифікуються на операційні та інші доходи й витрати	Не класифікуються за ознакою по відношенню до операційної діяльності підприємства
Класифікація курсових різниць за звітами іноземних господарюючих одиниць	Проводиться при продажу або ліквідації іноземної господарюючої одиниці	Здійснюється при вибутті іноземної господарюючої одиниці, а також при втраті контролю, суттєвого впливу або спільного контролю, щодо, відповідного, дочірнього, асоційованого або спільного підприємства
Курсові різниці за внутрішньогруповими монетарними статтями при консолідації	Облік спеціально не регламентовано	Відносять на прибутки або збитки. У частині монетарних компонентів чистих інвестицій – на інший сукупний прибуток

Висновки. Основною проблемою, що супроводжує впровадження МСФЗ для МСП в Україні, залишається неузгодженість національного законодавства щодо регулювання питань операцій в іноземній валюті та інвестицій у закордонні господарські одиниці відповідно до положень міжнародних стандартів. Встановлено неузгодженість у тлумаченні термінів «валютні операції» та «операції в іноземній валюті» в науковій літературі та нормативно-правових актах, що має негативний вплив різноманітного їх трактування для формування облікової інформації на підприємствах. З'ясовано, що у національному П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» не знайшли відображення окремі визначення («функціональна валюта», «валюта подання») та положення щодо класифікації та обліку курсових різниць при переведенні фінансових звітів закордонних господарських одиниць.

Вигоди від впровадження МСФЗ для МСП роблять їх досить привабливими для вітчизняних малих та середніх підприємств. У результаті вони отримують можливість виходу на зовнішні ринки, залучення інвестицій, оскільки звітність, складена за МСФЗ, є більш інформативною та зрозумілою для іноземних інвесторів та кредиторів. Проте складність полягає в неузгодженості окремих понять, що

прописані в національних та міжнародних стандартах обліку. Тому в подальшому слід розглянути питання запровадження стандарту для МСП та узгодженості його положень МСФЗ для МСП.

Список використаних джерел:

1. Адамик Б.П. *Національний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник.* - Тернопіль: Карт-блани, 2002. -278 с.
2. Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. *Гроші та кредит - Навчальний посібник.* - Львів: Новий Світ- 2000. 2006. -432 с
3. Колодізєв О.М. - *Гроші і кредит: Підручник / О.М. Колодізєв, В.Ф. Колесніченко.* — К. : Знання, 2010. — 615 с.
4. *Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств.*— [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_063/page3
5. *Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 (Редакція станом на 27.09.2014).* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15-93>
6. *Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21) «Вплив зміни валютних курсів».*— [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_022
7. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 21 «Вплив зміни валютних курсів». Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 (Редакція станом на 19.08.2014)* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00> <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>
8. *Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21) «Вплив зміни валютних курсів».*— [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_022